

Din viața și activitatea Dr. Titu Liviu Tilea

Printre personalitățile remarcabile ale județului Mureș care și-au adus aportul la pregătirea și realizarea Marii Uniri iar apoi, prin funcțiile deținute, la consolidarea statului național unitar român, s-a numărat și medicul Dr. Titu Liviu Tilea. S-a remarcat pe tărâmul vieții politice, culturale și mai ales medicale. A fost conducătorul unui partid politic, a condus cu pricepere greaua funcție de medic-șef al județului, iar o perioadă de timp, pe plan cultural, a fost vicepreședinte al Despărțământului Reghin al Astrei.

S-a născut în localitatea Smig din fostul județ Târnava Mică (azi în județul Alba) la 16 iunie 1866, fiul lui Ioan Tilea și al Rafilei Tilea, născută Pora¹. A fost nepotul memorandistului Ion Rațiu și unchiul diplomatului român la Londra, în anul 1939, Viorel V. Tilea².

Liviu Tilea a urmat Facultatea de Medicină a Universității din Budapesta și Viena, cu mici întreruperi, în perioada anilor 1890-1898. Din anul II a beneficiat de bursă din partea Fundației Simion Romantai³.

La Viena a făcut parte din Societatea academică studențească "*România Jună*", fiind unul dintre cei mai de seamă activiști ai acesteia. Cu prilejul pregătirii festivităților pentru jubileul de 25 de ani ai "*României June*", în 1896, a activat ca președinte al comitetului aranjator, a contribuit la alcătuirea programului și la reușita desfășurării acestuia, împreună cu medicii Sterie Ciurcu, Al. Vaida-Voievod și alți studenți români de la diferite facultăți vieneze⁴.

Nu se cunoaște exact data stabilirii în Toplița (județul Harghita), dar din adunarea Comitetului Despărțământului XXVI (Reghin) al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, desfășurată în Reghin la 10 august 1909, reiese că medicul Dr. de circumscripție Tit Liviu Tilea era deja membru ordinar al Despărțământului din anul 1908⁵. Din anul 1911 devine membru fondator al Despărțământului⁶.

Participă la adunarea cercuală a Despărțământului, ținută la 25 iulie 1912 în pavilionul din promenada orașului Reghin, unde s-a prezentat activitatea Comitetului cercual pe

anii 1911-1912. Cu acea ocazie a fost ales în comisia pentru încasarea taxelor și înscrierea membrilor noi, alături de Alexandru Nicolescu, preot ortodox în Stânceni, și Ioan Suciu, învățător în Cacuciu. Tot atunci s-a reales ca director Dr. Ioan Harșia, iar ca membri în comitet: Vasile Duma, protopop ortodox; Gregoriu Nicoară, preot ortodox Ibănești; Dr. Tit Liviu Tilea, Simion Zehan, preot greco-catolic în Casva, iar ca membrii supleanți: Dr. Ilie Popescu, avocat în Reghin, Ioan Suciu, învățător și Gavrilă Branea, preot gr. cat. în Petelea⁷. La următoarea adunare cercuală a Despărțământului (9 octombrie 1913) este înlocuit ca membru în comitet cu avocatul Dr. Simion Sbârcea din Toplița⁸.

În toamna anului 1918 participă alături de marea majoritate a intelectualilor români la mișcările politice de emancipare românească care vor culmina cu realizarea Marii Uniri. Are o contribuție la constituirea Consiliului Național Român în Toplița (noiembrie 1918), fiind ales în funcția de președinte⁹, și de asemenea va face parte din Consiliul Național comitatens Mureș-Turda, consiliu alcătuit din 40 de personalități, și care își va avea sediul în Reghin¹⁰. Satele aparținătoare cercului electoral al Reghinului și-au ales delegați în adunarea electorală desfășurată la 28 noiembrie 1918 în Reghin, sub președinția lui Vasile Duma, iar notari fiind Dumitru Antal și Sever Barbu. A fost unul dintre cei cinci delegați aleși (Dr. Ioan Harșia, avocat în Reghin; Dr. Tit Liviu Tilea, medic în Toplița; Andrei Cadar, proprietar în Stânceni; Dr. Teodor Popescu, avocat în Reghin și Ioan Duma, preot în Sacalu de Pădure) care au participat la Alba Iulia¹¹ și care au votat Unirea pe veci a Transilvaniei cu patria mamă, România.

Se știe că după declararea Unirii la 1 Decembrie 1918, armata română a depășit vechile frontiere și a intrat în Transilvania. Medicul Tit Liviu Tilea, care se afla la Toplița Română (azi Toplița), se strecoară printre liniile maghiare din zona respectivă - comuna Bilhor - și trece în zona de operațiuni românești, se prezintă la comandament și cere să ajute armata română. I se încredințează

sarcina de călăuză a primelor detașamente române de avangardă. Ajuns la Toplița cu acestea, organizează primirea festivă a armatei române de către românii din Toplița și din jur¹².

Fiind o problemă de competență sa, C.N.R. județean ia în discuție, în ședința din 13 decembrie, chestiunea membrilor din județul Mureș-Turda în Marele Sfat Național Român ales la Alba Iulia la 1 decembrie 1918. Marea Adunare Națională a ales pentru a face parte din acest mare forum cu atribuții parlamentare pe Dr. Ioan Harșia, avocat în Reghin, Iosif Popescu, director al băncii *"Mureșiana"* din Reghin și Emil Cormoș Alexandru, proprietar în Târgu Mureș¹³. C.N.R. județean, apreciind prodigioasa activitate desfășurată pe plan local de către unii intelectuali, propune ca din Marele Sfat Național să mai facă parte: Vasile Duma, protopop, Dr. Aurel Rusu, avocat, Dr. Tit Liviu Tilea, medic, Dionisie P. Decei, protopop și Ioan Roman, preot. Din păcate, nici unul dintre cei propuși nu vor face parte din acest forum¹⁴.

Tot în ședința din 13 decembrie, după o serie de dezbateri privitoare la numirile în posturile cheie din administrația județului, medicul dr. Tilea, în calitate de referent al comisiei de candidare, propune pentru oficiile mai importante din administrația județeană pe: Dr. Ioan Harșia - prefect de județ; Dr. Ioan Sârbu - director al Administrației financiare; Dr. Virgil Mureșan - comisar de poliție; Ariton M. Popa - revizor școlar; Ștefan Pantea - notar județean; Dr. Aurel Baciuc - președintele Scaunului orfanal; Dr. Simion Sbârcea - prim-pretor al Cercului Toplița; Sever Barbu - prim-pretor al Cercului Reghinului de Sus; Dr. Eugen Truția - prim-pretor al Cercului Reghinului de Sus; Dr. Eugen Truția - prim-pretor al Cercului Reghinului de Jos; Dr. Aurel Rusu - prim-pretor al Cercului Band; dr. Iuliu Codarcea - prim-pretor al Cercului Târgu-Mureș și Nicolae Oprean - comisar cu alimentația¹⁵.

După numirea primului prefect român al județului Mureș-Turda în persoana avocatului Dr. Ioan Vescan, care a preluat puterea publică la 10 ianuarie 1919, fapt luat la cunoștință de Consiliul Dirigent în ședința din 16 iunie 1919¹⁶, Dr. Tit Liviu Tilea s-a pus la dispoziția noului prefect, ca și alți intelectuali români, având în vedere faptul că o parte a funcționarilor maghiari au refuzat depunerea jurământului de credință față de statul național unitar român.

În urma raportului prefectului județului Mureș-Turda, Consiliul Dirigent, Resortul afacerilor interne, numește în mod provizoriu în funcția de protomedic (prim medic - medic șef) al județului pe Dr. Tit Liviu Tilea¹⁷. Ulterior, a fost numit definitiv pe acest post cu data de 22 iulie 1921¹⁸. În calitatea sa de prim-medec al județului Mureș-Turda este numit de prefect membru din oficiu în Comisia administrativă a județului. Această comisie a fost constituită la 10 octombrie 1919. A făcut parte din această comisie în perioada 1919-1920¹⁹. De asemenea, în perioada anilor 1922-1925, a fost membru în Comisia permanentă și în Comisia instrucțiunii populare a județului²⁰. Totodată a îndeplinit și alte funcții în acest domeniu medical: vice-președinte al Consiliului igienic al județului, șeful serviciului sanitar al județului, vice-președinte al Societății de *"Crucea Roșie"* din România, filiala Târgu-Mureș²¹, președintele Asociației medicilor din județ și municipiul Târgu-Mureș²². A îndeplinit funcția de prim medic județean până în anul 1930²³.

Medicul Dr. Tit Liviu Tilea participă și la viața politică a județului, ca membru al Partidului Național Român. Este numit membru în Comisia centrală electorală a județului Mureș-Turda pentru alegerile parlamentare din noiembrie 1919, fiind președintele Biroului electoral al circumscripției Toplița²⁴. De asemenea, a fost membru în Comitetul central electoral al județului, pentru alegerile parlamentare din mai 1920²⁵.

După demisia din funcția de președinte al organizației Mureș a Partidului Național Român a protopopului Ariton M. Popa (ianuarie 1920)²⁶, în urma înfrângerii la alegerile parlamentare din noiembrie 1919, interimar, până la întrunirea congresului organizației județene, va conduce organizația Mureș²⁷. La 18 noiembrie 1922 s-a constituit Comitetul județean al Partidului Național Român din județul Mureș-Turda. A fost ales în funcția de președinte al organizației Mureș²⁸. Tot atunci s-a ales și biroul organizației Mureș al partidului: vicepreședinte a fost ales avocatul Dr. Ioan Pantea; secretar preotul greco-catolic din Sântana de Mureș, Ioan Roman; casier juristul Alexandru Birtalan, iar controlor, medicul Dr. Eugen Nicoară²⁹. Va deține această funcție până în anul 1927.

Prin funcția sa va fi membru de drept în Consiliul județean Mureș (1926-1929), rezultat în urma alegerilor locale din februarie 1926, făcând parte și din Comisia sanitară și de asis-

tență socială³⁰. De asemenea, este membru de drept în noul Consiliu județean format în urma alegerilor locale din iunie 1930³¹. La congresul organizației județene a Partidului Național Țărănesc desfășurat la Târgu Mureș la 30 octombrie 1927, nu a mai participat la alegerea pentru funcția de președinte, fiind bolnav și înaintat în vârstă. Totuși, este ales președinte de onoare al organizației Mureș, alături de Pavel Brătășanu³². Cu acea ocazie s-au ales noile organe de conducere; președinte executiv, avocatul Dr. Ioan Vescan; vicepreședinți: Ariton M. Popa și avocat dr. Ioan Oantea; secretar general: profesor Dr. Ioan Bozdog; casier: directorul liceului Alexandru Papiu Ilarian din Târgu-Mureș, Grigore Ciortea; secretar de ședințe: Gheorghe Maior, directorul Băncii "Mureșiana" din Reghin³³.

Pe plan cultural, după transferarea din Toplița la Târgu-Mureș, se transferă de la Despărțământul Reghin al Astrei, la Despărțământul Târgu-Mureș. Va fi președintele "Astreii medicale" a Despărțământului³⁴. Participă la o serie de conferințe organizate de acest Despărțământ, din care amintim pe cea care a avut loc la Voiniceni (decembrie 1923), unde au participat Dr. Adrian Popescu, Traian Popa, Dr. Ioan Bozdog, președintele Despărțământului Târgu-Mureș al Astrei și elevi de la Liceul Papiu Ilarian din Târgu-Mureș³⁵. Pe tărâm public, a fost membru în curatorii Bisericii greco-

catolice din Târgu-Mureș³⁶. A făcut parte din comitetul de fondatori (22 membri) care au pus bazele Societății anonime "Librăria românească" din Târgu-Mureș, înființată la 23 februarie 1921; era prima societate românească din acest domeniu din Târgu-Mureș³⁷. A fost președinte la Banca populară cooperativă "Mureșul" din Târgu-Mureș, înființată în august 1920. Era prima bancă românească din municipiu³⁸. De asemenea, a fost membru în Consiliul de administrație la "Sovata", Societate balneară pe acțiuni în Târgu-Mureș³⁹, apoi cenzor la aceeași societate⁴⁰. Făcea parte și din Consiliul de administrație de la "Ogorul", Federala societăților cooperative din județul Mureș-Turda⁴¹.

Pentru toată activitatea sa desfășurată după Marea Unire, a fost răsplătit cu înalte distincții: Ordinul Coroana României în grad de Cavaler⁴², Ordinul Steaua României în grad de Cavaler⁴³ și Coroana României în grad de comandor⁴⁴.

A fost un bun coleg, regretat de toți cei care l-au cunoscut și au aflat de neașteptatul său deces din 31 iulie 1930, la Târgu-Mureș⁴⁵. În necrologul său se spunea: "Asociația Generală a Medicilor din România - Filiala Târgu-Mureș - are nemărginita durere să anunțe pierderea preaiubitului și valorosului coleg și prieten, Doctor Tit Liviu Tilea, președintele Asociației Generale a Medicilor, Filiala Mureș"⁴⁶.

Note

1. Consiliul județean Mureș, *Fond registre de stare civilă*, Târgu-Mureș, Poz. 350/1930

2. FLOREA MARIN, *Medicii și Marea Unire*, Târgu-Mureș, 1993, pag. 263

3. CORNEL SIGMIREAN, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, 2000, pag. 702; Șemantism, Blaj, 1890, pag. 279.

4. FLOREA MARTIN, op.cit., pag. 263

5. *Despărțământul Reghin al Astrei. Documente. 1874-1940*, Culegere de documente întocmită de Liviu Boar, Reghin, 2001, pag. 154

6. Ibidem, pag. 158

7. Ibidem, pag. 160

8. Ibidem, pag. 160

9. Ibidem, pag. 165

10. EMILIAN ANTAL, *Zile fierbinți din noiembrie-decembrie 1918, în Unirea Transilvaniei cu România*. Culegere de manuscrise aflate la Biblioteca municipală din Reghin

11. Ibidem, pag. 127

12. FLOREA MARIN, op.cit., pag. 264

13. *Gazeta oficială a Consiliului Dirigent*, 1919, nr. 13 din 28 februarie, pag. 64-65

14. IOAN SILVIU NISTOR, op.cit., pag. 53

15. FLOREA MARIN, op.cit., pag. 264; IOAN SILVIU NISTOR, op.cit., pag. 115-116

16. A.N.D.J. Mureș, *Fond Prefectura județului Mureș*, Consiliul județean Mureș, Reg. 830/1929, f. 5-7; GHEORGHE IANCU, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului unitar român (1918-1920)*, Cluj-Napoca, 1985, pag. 132, 136.

17. A.N.D.J. Mureș, *Fond Prefectura județului Mureș*, Dos. 86/1920, f. 1, 15, 16, 13; Dos. 3/1919, f. 5

18. *Monitorul oficial*, nr. 143, pag. 5758-5759

19. N.D.J. Mureș, *Fond Prefectura județului Mureș*, Dos. 86/1920, f. 1, 30.

20. *Gazeta oficială a județului Mureș-Turda*, An XIV, nr. 19, 10 martie 1923, pg. 2-4

21. 1924 - *Almanahul orașului municipal Târgu-Mureș*, redactat de Dr. Iuliu Ghila și Francisc Parizek, Târgu-Mureș, 1924, pag. 254-256

22. *Dare de seamă despre administrația municipiului Târgu-Mureș pe anul 1925*, pag. 62

23. *Mureșul*, Târgu-Mureș, An I, nr. 4. 23 noiembrie 1923; *Gazeta oficială a județului Mureș*, nr. 14, 15 iulie 1925, pag. 7; nr. 6, 16 februarie 1927, pag. 1; nr. 16, 15 august 1928, pag. 9; *Calendarul administrativ pe anul 1927*, Cluj, 1927, pag. 265; *Monitorul oficial*, nr. 89, 18 aprilie 1930, pag. 2911

24. Arhivele naționale istorice centrale București, *Fond Consiliul Dirigent, Secția Administrația generală*, Dos. 2/1919, f. 462, 465

25. Ibidem, Dos.13/1920, f. 28
26. *Patria*, Cluj-Napoca, nr. 20, 31 ianuarie 1920
27. Ibidem
28. *Mureșul*, Târgu-Mureș, 23 noiembrie 1922
29. Ibidem; *Dare de seamă despre administrația municipiului Târgu-Mureș pe anul 1925*, de Emil A. Dandea, Tg. Mureș, 1925, pag. 64
30. A.N.D.J. Mureș, *Fond Prefectura județului Mureș*, Consiliul județean Mureș, Dos. 818/1926, f. 7; *Gazeta oficială a județului Mureș*, nr. 7, 30 martie 1927, p. 13; nr. 20, 15 octombrie 1928, pag. 1
31. *Gazeta oficială a județului Mureș*, nr. 9, 1 mai 1930, pag. 1
32. *Semănătorul*, Reghin, nr. 31, 5 noiembrie 1927
33. Ibidem.
34. *Astra*, *Despărțământul Mureș*, An I, nr. 47, 20 octombrie 1927
35. *Mureșul*, Târgu-Mureș, An III, nr. 41, 20 ianuarie 1926
36. A.N.D.J. Mureș, *Fond protopopiatul greco-catolic*, Târgu-Mureș, Dos. 1255/1920, f. 24
37. *Ogoru*, Târgu-Mureș, An II, nr. 11, 16 martie 1921
38. Ibidem, Nr. 10, 9 martie 1921
39. *Mureșul*, Târgu-Mureș, An II, nr. 28, 15 iulie 1923
40. Ibidem. Nr. 3, 3 februarie 1924; *Astra*, *Despărțământul Mureș*, An I, nr. 12, 17 februarie 1927
41. *Mureșul*, Târgu-Mureș, An II, nr. 14, 8 aprilie 1923
42. *Monitorul Oficial*, nr. 188, 16 noiembrie 1922
43. *Mureșul*, An I, nr.6, 7 decembrie 1922
44. *Monitorul Oficial*, nr. 89, 18 aprilie 1930, p. 2911
45. Consiliul județean Mureș, *Registru de stare civilă - Decedați*, Târgu-Mureș, poz. 350/1930
46. FLOREA MARIN, op. cit., pag. 264.

Abstract

From Life and Activity of Dr. Titu Liviu Tilea (1866-1930)

Among the important personalities of the Mureș county who brought their contribution to the preparing and realisation of the Great Unification, to the consolidation of the Romanian unitary state, it is also mentioned Dr. Titu Liviu Tilea. It was remarked within the political, cultural and especially medical life. He was the leader of a political party, skillfully lead the difficult function of county house surgeon and for a while, at the cultural level, he was a vicepresident of the Despărțământ Reghin of Astra.

Traian Bosoanca